

UDK: 504.42 (497.5)
stručni članak
primljen 14. veljače 2005.

Dr. sc. Branka Milošević - Pujo,
izvanredni profesor, Sveučilište u Dubrovniku

SPRJEČAVANJE ONEČIŠĆENJA JADRANA UZROKOVANO ISTRAŽIVANJEM NAFTE I PLINA U PODMORJU

- međunarodnopravna regulativa -

U radu autorica analizira odredbe općih konvencija i regionalnih ugovora koji se odnose na sprječavanje onečišćenja mora djelatnostima u podmorju. S obzirom da se u radu obrađuje problem mogućeg onečišćenja Jadranskog mora istraživanjem nafte i plina u podmorju posebno se analiziraju odredbe Protokola o zaštiti Sredozemnog mora od onečišćenja zbog istraživanja i iskorištavanja epikontinentalnog pojasa, usvojenog u Madridu 1994. godine.

Ističe se potreba ratifikacije navedenog Protokola i njegove implementacije u nacionalna zakonodavstva, kako hrvatsko tako i zakonodavstva ostalih jadranskih država s obzirom da se onečišćenja nastala u području pod jurisdikcijom bilo koje države lako prenose na područja pod jurisdikcijom ostalih država.

Ključne riječi: rudno bogatstvo, djelatnosti u podmorju, Jadransko more, onečišćenje okoliša, regionalni ugovori

1. UVOD

Zbog iscrpljivanja kopnenih zaliha rudnog bogatstva¹ posljednjih desetljeća povećava se eksploatacija morskog dna i podzemlja. U početku su se podmorska istraživanja obavljala u plitkim priobalnim područjima, ali napretkom tehnike i tehnologije rudarski radovi se pomiču na sve veće dubine i udaljenosti od obale. Od mineralnih bogatstava morskog dna najviše se eksploatiraju nafta i plin. Eksploatacija ovih sirovina zahtijeva uporabu naprava, instalacija i uređaja za istraživanje podmorja. Prve naprave za bušenje morskog dna bili su standardni kopneni tornjevi koji su bili postavljeni na stupovima ili montirani na teglenice ili tankere.² Kasniji razvoj tehnike i tehnologije doveo je

¹ Pod rudnim bogatstvom smatraju se sve organske i neorganske mineralne sirovine koje se nalaze u čvrstom, tekućem ili plinovitom stanju; Vidi članak 2. Zakona o rudarstvu N.N. 190/03.

² Postoje dvije vrste naprava za istraživanje podmorja, to su pokretne i nepokretne naprave. Pokretne naprave se mogu kretati morem bilo da imaju vlastiti pogon ili su tegljene, dok su nepokretne pričvršćene ...

do konstruiranja suvremenih naprava za eksploataciju rudnog bogatstva na velikim dubinama.³

Istraživanje mineralnih sirovina obuhvaća radove i ispitivanja kojima je svrha utvrditi postojanje, položaj i oblik ležišta mineralnih sirovina, zatim njihovu kvalitetu i količinu kao i uvjete eksploatacije.

Eksploatacija nafte i plina može dovesti do onečišćenja morskog okoliša bez obzira na mjere opreza koje se poduzimaju. Onečišćenje mora djelatnostima u podmorju vezano je za bušotine i platforme koje služe za istraživanje nafte i plina, zatim za prijenos nafte i plina cjevovodima u off-shore spremišta ili spremišta na kopnu.⁴ Do onečišćenja može doći tijekom redovite uporabe platforme ili kao posljedica nezgode. Najgore posljedice za okoliš imaju onečišćenja koja nastaju erupcijom iz naftne bušotine.

Ovakvo onečišćenje prvi put je zabilježeno 1969. godine i poznato je kao Santa Barbara incident. Do onečišćenja je došlo iz pukotine na morskom dnu u blizini Santa Barbare u Californiji kojom prilikom su onečišćene plaže u dužini od 90 km i područje u kojem je ribalo više od 500 ribara sa 75 brodova.

Drugo veliko onečišćenje dogodilo se 1977. u norveškom dijelu Sjevernog mora, kojom prilikom je isteklo u more oko 21300 tona nafte.⁵

Do sada najveće izlivanje nafte u more iz bušotine dogodilo se 1979. u Meksikom zaljevu. Smatra se da je tada isteklo oko 400000 tona nafte. Erupcija je bila takvog intenziteta da je tek nakon devet mjeseci stavljena pod kontrolu.⁶

2. ISTRAŽIVANJE NAFTE U JADRANU

Onečišćenja koja nastaju djelatnostima u podmorju, a nalaze se u granicama jurisdikcije jedne države, lako se mogu prenijeti na područja koja su pod jurisdikcijom drugih država.

... za morsko dno i služe za vadenje nafte i plina.

Pomorski zakonik definira tehnički plovni objekt kao brod koji je namijenjen za obavljanje tehničkih radova, u što ubraja i pokretne odobalne objekte za istraživanje nafte. Vidi članak 5. točka 7 PZ-a; Dok u točki 8. nepomični odobalni objekt za eksploataciju podmorja ubraja u plutajući objekt koji je položen na morsko dno i nije namijenjen plovidbi. O pravnom statusu pokretnih naprava za istraživanje nafte i plina vidi M. Seršić, *Uporedno pomorsko pravo*, Zagreb 1991. br. 1. - 2, str. 5. - 27.

³ Više o platformama za bušenje nafte vidi u B. Koić, *Pomorska enciklopedija* sv. 6., Zagreb 83., str. 95.,

⁴ Onečišćenje koje nastaje za vrijeme prijevoza nafte i plina brodovima smatra se onečišćenjem s brodova.

⁵ Odmah nakon erupcije sve su zemlje u području Sjevernog mora bile obaviještene o incidentu. Emitirane su vijesti o veličini naftne mrlje i njezinu širenju. Nadzor nad onečišćenjem obavljali su pored norveških zrakoplova i zrakoplovi Velike Britanije, Danske i Njemačke. Tada je i ustanovljen Odbor za praćenje događanja i pružanje pomoći. Više o ovom onečišćenju vidi u Davorin Rudolf, *Međunarodno pravo mora*, str. 369. - 370.

Nakon što su izvori nafte u Sjevernom moru potrošeni (iscrpljeni), Norveška se okrenula eksploataciji nafte u Arktiku. Da bi zaštitila morski okoliš, Norveška je 2003. proširila zaštićeni morski pojas oko arktičkih otoka zabranivši tako svako buduće miniranje i bušenje nafte i zemnog plina. Zaštićeni pojas prostire se oko otočja Svalbard 1600 km od Sjevernog pola. Proširen je sa 4 na 12 morske milje i obuhvaća 41000 četvornih kilometara.

Inače, Norveška je treći izvoznik nafte na svijetu, iza Saudijske Arabije i Rusije s 3 milijuna barela izvađene nafte dnevno.

⁶ Vidi D. Rudolf. Op. cit. str. 368. - 369.; Radi usporedbe u dosad najvećoj nezgodi tankera Amoco Cadiz isteklo je u more 230000 tona nafte. Vidi o tome u M. Seršić, *Međunarodno pravna zaštita morskog okoliša*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu 2003., str. 127.

U tom smislu nužna je suradnja država, pogotovo ako se one nalaze na okruženim i poluokruženim morima kao što je Jadransko. Naime, prosječna širina Jadranskog mora je 159,3 km, a najveća širina iznosi 216,2 km, što ga ubraja u morske prostore na koje se odnosi dio IX. konvencije o pravu mora, dakle u zatvorena ili poluzatvorena mora.⁷

Zbog različitih interesa koje države u okruženju imaju, kao što su gospodarski, prometni i ekološki, države bi se trebale zalagati za sve oblike suradnje na što ih upućuje članak 123. Konvencije o pravu mora a naročito na suradnju u zaštiti od narušavanja ekološke ravnoteže. Naime, ekološka ravnoteža Jadrana ugrožena je ne samo njegovim zemljopisnim karakteristikama nego još više djelovanjem ljudskog faktora. Različite aktivnosti kao što su pomorski promet, posebno promet tankera, dobivanje nafte i plina iz podmorja, rad rafinerije i naftovoda dodatno ugrožavaju ekološku ravnotežu.⁸

Danas se istraživanja nafte obavljaju u području sjevernog Jadrana. Naime, tvrtka Ina i talijanska tvrtka Eni 1996. godine sklopile su partnerstvo kojim je omogućena razrada najvećeg plinskog polja Ivana. U tu svrhu osnovana je kompanija INAGIP koja provodi aktivnosti vezane za istraživanje razradu i proizvodnju plina u području sjevernog Jadrana.

Proizvodnja plina s polja Ivana započela je u listopadu 1999. s pet bušotina na platformi Ivana, a do sada je izbušeno i opremljeno 12 proizvodnih bušotina. Prema planu do srpnja 2005. potrebno je izbušiti još jednu bušotinu na petoj platformi Ivana C.

Prava vrijednost ovih djelatnosti u Jadranskom podmorju vidjet će se u budućnosti kad prirodni plin uđe u široku primjenu, s obzirom da pruža mnoge pogodnosti kako ekonomske tako i ekološke.

Međutim, istraživanje plina može dovesti do ugrožavanja ekološke ravnoteže u području eksploatacije pa i širem području s obzirom da se ovakva onečišćenja lako šire u druga područja mora.⁹

Pored istraživanja nafte i plina u sjevernom Jadranu, uskoro će započeti istraživanja i u južnom Jadranu. Naime, crnogorska tvrtka Jugopetrol iz Kotora 2000. godine je zaključila ugovor s engleskom tvrtkom Remco energy iz Londona o istraživanju nafte i plina u Crnogorskom primorju. Planira se započinjanje bušenja jedne velike plinske bušotine u podmorju desetak milja naspram Petrovca i Sutomora. Ako se otkriju komercijalne količine prirodnog plina, započet će gradnja elektrane na prirodni plin jer se smatra da je prirodni plin energent ovog stoljeća s obzirom na ekološke prednosti koje ima. Zbog potrebe suradnje naftnih kompanija koje su zainteresirane za istraživanje nafte i plina, u Herceg Novom je 2004. godine održan Kongres 60 predstavnika iz 20-ak najvećih europskih naftnih kompanija. Ovakav skup se održava svakih šest mjeseci i uključene su sve naftne kompanije od Poljske do Grčke, odnosno od Austrije do Azerbejdžana i Gruzije (inače prostora bogatog naftnim rezervama). Suradnja naftnih kompanija je

⁷ Vidi Hrvatski leksikon 1, Zagreb 1996., str. 524.

⁸ Vidi V. Ibler, Međunarodno pravo mora i Hrvatska, Zagreb 2001., str. 84. i 217.

⁹ U Italiji je započeo sudski proces zbog ekološke štete nastale crpljenjem metana iz podmorja Jadrana, što je uzrokovalo snižavanje talijanske obale oko delte Pada, čime su uništene prirodne ljepote tog prostora. Sud je stavio pod sekrestar dvije bušotine južno od delte Pada. To su Irma Carola i Naomi Pandora (ova posljednja se nalazi izvan talijanskih teritorijalnih voda). Priobalne oblasti Furlanija, Veneto, Emilia Romagna zabranile su svojim propisima podmorska crpljenja plina koja prijete ekološkoj ravnoteži a naročito ona koja snižuju razinu kopna.

Od ishoda ovog procesa ovisit će daljnja eksploatacija plina u podmorju sjevernog Jadrana.

nužna da bi se smanjio rizik od onečišćenja mora i nadoknadila šteta ukoliko do onečišćenja dođe.¹⁰

Učestalost i intenzitet onečišćenja mora djelatnostima u podmorju izazvalo je i nužnu potrebu normiranja radi sprječavanja onečišćenja. S obzirom da se onečišćenje uglavnom događa u područjima u kojima se istražuje i eksploatira nafta, a koja su zemljopisno ograničena, to je sprječavanje onečišćenja uglavnom regulirano regionalnim ugovorima.¹¹

S odredbama o sprječavanju onečišćenja djelatnostima u podmorju susrećemo se i u općim konvencijama. Međutim, te su odredbe uglavnom načelne prirode.

3. OPĆE KONVENCIJE KOJE REGULIRAJU ONEČIŠĆENJE DJELATNOSTIMA U PODMORJU

Od općih konvencija spomenut ćemo Ženevsku konvenciju o otvorenom moru koja u članku 24. određuje da je svaka država dužna donijeti pravila radi sprječavanja onečišćenja mora koje nastaje, pored ostalog, i zbog istraživanja morskog dna i podzemlja. Konvencija o epikontinentalnom pojasu¹² u članku 5 točka 7 određuje da je obalna država dužna u zonama sigurnosti poduzeti sve prikladne mjere za zaštitu bioloških bogatstava mora od štetnih činitelja.¹³

Konvencija o pravu mora¹⁴ u članku 194. navodi da mjere koje su države dužne poduzeti u pogledu sprječavanja onečišćenja morskog okoliša obuhvaćaju, između ostalih, i one mjere kojima je svrha umanjiti koliko god je moguće onečišćenje s naprava i uređaja koji se upotrebljavaju za istraživanje i iskorištavanje bogatstava morskog dna i podzemlja, kao i sa ostalih naprava koja su u pogonu u morskom okolišu.

Konvencija obvezuje države da se prilikom poduzimanja antipolucijskih mjera uzdržavaju od neopravdanog uplitanja u legitimne djelatnosti drugih država na moru i podmorju.

Države su dužne poduzeti sve potrebne mjere da se djelatnostima u njihovoj jurisdikciji ili nadzoru ne prouzroči šteta drugim državama i morskom okolišu te da se one-

¹⁰ Suradnja naftnih kompanija započela je još 1975. godine kada su države koje istražuju naftu u Sjevernom moru zaključile sporazum o naknadi štete uzrokovane onečišćenjem djelatnostima u podmorju. Sporazum je poznat kao off-shore Pollution Liability Plan-OPOL. Sporazum je rađen po uzorku na Konvenciju o civilnoj odgovornosti u slučaju onečišćenja mora naftom. Najnovije izmjene sporazuma uslijedile su 1996. godine i prema njima naftne kompanije mogu ograničiti odgovornost do iznosa od 120 milijuna dolara po nezgodi. Ovaj iznos obuhvaća 60 milijuna dolara kojim se pokrivaju štete nastale onečišćenjem i 60 milijuna dolara potrebnih za mjere saniranja. Stranke OPOL-a odgovaraju po načelu objektivne odgovornosti a mogu se osloboditi odgovornosti u točno navedenim slučajevima.

¹¹ Danas se smatra da u podmorju do granice od 200 milja ima oko 80% do 90% dosad utvrđenih zaliha nafte a do kraja kontinentalne orubine od 98% do 100%.

¹² Epikontinentalni pojas je dno i podzemlje otvorenog mora izvan granica nacionalne jurisdikcije obalne države. Ex Jugoslavija je s Italijom 1968. godine u Rimu zaključila sporazum o razgraničenju epikontinentalnih pojaseva u Jadrano. Sporazum je stupio na snagu 1970. i danas obvezuje ugovornice.

¹³ Hrvatska je temeljem notifikacije o sukcesiji postala stranka Ženevskih konvencija iz 1958. Vidi N.N. MU 12/93.

¹⁴ Konvencija o pravu mora donesena je u Montego Bayu 1982. godine. Stupila je na snagu 1994. izmijenjena Sporazumom o primjeni XI. dijela Konvencije, zaključenim 1994. godine, a Hrvatska je temeljem notifikacije o sukcesiji stranka Konvencije. Vidi N.N. MU br. 11/95.; Vidi tekst Konvencije u N.N. MU 9/00.

čišćenje nastalo od djelatnosti pod njihovom jurisdikcijom ne proširi izvan područja u kojima države imaju svoja suverena prava, te da se spriječi prijenos štetnih posljedica ili opasnosti iz jednog područja u drugo ili pretvaranje jedne vrste onečišćenja u drugu.¹⁵

Sprječavanje, smanjivanje i nadziranje onečišćenja morskog okoliša koje nastaje od djelatnosti u nacionalnom podmorju regulirano je nacionalnim zakonodavstvom na način da se državama prema odredbama Konvencije stavlja u obvezu da svoju politiku usklade na odgovarajućoj regionalnoj razini. Zakoni propisi i mjere koje države donose radi sprječavanja, smanjenja i nadziranja onečišćenja ne smiju biti manje djelotvorni od međunarodnih pravila, standarda, preporučene prakse i postupaka.¹⁶

S obzirom da ne postoji konvencija koja bi se isključivo bavila ovom vrstom onečišćenja, UNEP¹⁷ je 1982. donio smjernice za zaštitu okoliša od štetnih posljedica nastalih istraživanjem podmorja unutar granica nacionalne jurisdikcije. Prema smjernicama, države trebaju dobiti odobrenje ovlaštenih nacionalnih tijela da bi mogle obavljati djelatnosti u podmorju. Odobrenje će dobiti tek nakon što ovlaštena tijela procijene utjecaj namjeravane djelatnosti na okoliš.¹⁸

Radi osiguranja zaštite morskog okoliša od štetnih posljedica koje mogu nastati u Zoni¹⁹ međunarodna vlast za morsko dno²⁰ donosi međunarodna pravila, propise i postupke radi sprječavanja, smanjenja i nadziranja onečišćenja i drugih opasnosti za morski okoliš i poremećaja ekološke ravnoteže, poklanjajući naročito pažnju zaštiti od štetnih posljedica bušenja, jaružanja, iskopavanja, izbacivanja otpadaka, gradnje i održavanja naprava, cjevovoda i drugih uređaja koji služe djelatnostima u podmorju.²¹

U pogledu onečišćenja djelatnostima u podmorju izvan granica nacionalne jurisdikcije države su ovlaštene donositi zakone i propise radi sprječavanja, smanjenja i nadziranja onečišćenja morskog okoliša koje nastaje djelatnostima s brodova, uređaja i drugih naprava pod njihovom zastavom ili onih koji su upisani na njihovu području, ili koji djeluju pod njihovom vlasti, s tim što ti zakoni i propisi ne smiju biti manje djelotvorni od međunarodnih pravila standarda i preporučene prakse.

Prema članku 162. Konvencije, Vijeće međunarodne vlasti izdaje naloge u hitnim slučajevima koji mogu uključivati naloge za obustavljanje ili prilagođavanje radova kako bi se spriječilo veliko nanošenje štete morskom okolišu prouzročeno djelatnostima u Zoni i ustanovljuje odgovarajuće mehanizme radi upravljanja i nadzora osoblja inspektora koji će nadzirati djelatnosti u Zoni kako bi se utvrdilo poštuju li se pravila, propisi i postupci Međunarodne vlasti.

¹⁵ Vidi članak 194. i 195. Konvencije UN o pravu mora.

¹⁶ Vidi *ibid*, članak 208.

¹⁷ UNEP prema engleskom nazivu United Nations Environment Program; UN je temeljem preporuka Stokholmske deklaracije osnovao novu međunarodnu ustanovu za okoliš da koordinira zaštitu okoliša.

¹⁸ Vidi više M. Seršić, *op. cit.* 130. - 131.

¹⁹ Zona je morsko dno i podzemlje izvan granica nacionalne jurisdikcije. U zemljopisnom smislu to je podmorje dubokog mora bogato mineralnim sirovinama posebno manganskim grumenima.

²⁰ Međunarodna vlast za morsko dno (International Sea-Bed Authority) je međunarodna organizacija kojoj je povjereno da organizira i nadzire djelatnosti u Zoni posebno radi racionalnog gospodarenja bogatstvima koja se tu nalaze; zatim da dijeli dobrobit od iskorištavanja svim državama a posebno državama u razvoju. Vlast ima u prvom redu ovlasti vezane za istraživanje i iskorištavanje rudnog bogatstva. Ostale aktivnosti kao što je npr. prijenos tehnologije u nadležnosti su vlasti samo ako su vezane za istraživanje i iskorištavanje ruda. Vidi o tome D. Rudolf, *op. cit.* 321.

²¹ Vidi članak 145. Konvencije. Konvencija sadrži i općenite odredbe za suzbijanje onečišćenja u Zoni. Te odredbe su sadržane u dijelu XII. koje je posvećeno zaštiti i očuvanju morskog okoliša i u dijelu XI. posvećenom režimu Zone.

Istraživanje u Zoni mogu započeti tek kad međunarodna vlast zaprimi od izvođača pisanu obvezu o poštivanju propisa o zaštiti okoliša. Isto tako, Sporazumom iz 1994. godine o promjeni XI. dijela Konvencije uvodi se obveza da zahtjev za istraživanje podmorja upućen međunarodnoj vlasti sadržava i elaborat o utjecaju navedenih istraživanja na okoliš.

Ako bi štete za okoliš bile ozbiljne prema procjeni međunarodne vlasti, ista može odbiti zahtjev za istraživanjem određenog područja.

4. REGIONALNI UGOVORI

Iz razloga što se istraživanje podmorja uglavnom obavlja u područjima pod nacionalnom jurisdikcijom, ova vrsta onečišćenja regulirana je nacionalnim zakonodavstvom i regionalnim ugovorima za pojedina mora. Od regionalnih ugovora od značaja za Jadransko more navest ćemo Konvenciju o zaštiti Sredozemnog mora iz 1976. godine koja obvezuje države da poduzmu sve nužne mjere kako bi se smanjilo i spriječilo onečišćenje Sredozemnog mora koje je uzrokovano istraživanjem epikontinentalnog pojasa i morskog dna i podzemlja.²² Uz Konvenciju donesen je Protokol iz 1994. godine o zaštiti Sredozemnog mora od onečišćenja nastalog istraživanjem epikontinentalnog pojasa i morskog dna i podzemlja.²³

Područje primjene Protokola nije samo epikontinentalni pojas već i morsko dno i podzemlje teritorijalnog mora i unutrašnjih morskih voda, a ako država ugovornica odredi i močvare i obalna područja.

Protokol obvezuje države da suglasnost za istraživanje morskog dna i podmorja mogu dati isključivo ovlaštena nacionalna tijela u pisanom obliku. Odobrenje za istraživanje se izdaje nakon što nadležno tijelo ispita sve elemente molbe. Molba za istraživanje mora sadržavati u prvom redu studiju o utjecaju planirane aktivnosti na okoliš; zemljopisne granice područja na kojem bi se trebala obavljati djelatnost; podatke o kvalificiranosti osoblja koje će obavljati prijavljene djelatnosti; plan hitnih mjera u slučaju iznenadnog onečišćenja; postupak monitoringa; plan uklanjanja naprave; posebne mjere za posebno zaštićena područja; osiguranje ili drugo jamstvo za štetu.²⁴

U slučaju da bi planirano istraživanje moglo prouzročiti loše posljedice na okoliš, mjerodavno tijelo je dužno odbiti molbu.

²² Vidi članak 7. Barcelonske konvencije, Republika Hrvatska je temeljem notifikacije o sukcesiji prihvatila Konvenciju o zaštiti Sredozemnog mora iz 1976. godine, vidi N.N. MU 12/93. Vidi tekst Konvencije u *International Legal Materials* 1976. sv. 15, br. 2, str. 290.; O Barcelonskoj konvenciji vidi više u M. Seršić, *Zaštita Sredozemnog mora od zagađivanja potapanjem otpadaka i drugih tvari s brodova i zrakoplova*, *Usporedno pomorsko pravo i pomorska kupoprodaja* 1987. br. 3. - 4., str. 343. - 360. Godine 1995. donesena je dopunjena i izmijenjena Konvencija pod nazivom Konvencija o sprječavanju onečišćenja morskog okoliša i obalnih područja u Sredozemlju. Hrvatska je prihvatila i ovu Konvenciju, vidi N.N. MU 17/98. O reviziji mediteranskog sustava vidi u M. Seršić, *Konferencija UN o okolišu i razvoju 1992. i Sredozemlje: izmjene Barcelonske konvencije i Protokola 1995.*, *Usporedno pomorsko pravo* 1995., sv. 37., br. 145. - 148.

²³ Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od onečišćenja zbog istraživanja i iskorištavanja epikontinentalnog pojasa Hrvatska je samo potpisala, ali ga još nije potvrdila.; Tekst Protokola vidi u *United Nations Environment Program, Mediterranean Action Plan and Convention for the Protection of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean and its Protocols*, *Informal Document (Revised)*, Atena, 2002, str. 125.

²⁴ Vidi članak 5. stavak 1. Protokola

Važan dio Protokola su odredbe o sigurnosnim mjerama koje mora poduzeti poduzetnik a odnose se na gradnju i lokaciju opreme, održavanje postrojenja; postrojenja moraju imati uređaje za zaštitu ljudskih života, sprječavanje nezgoda i brzu reakciju u hitnim slučajevima.²⁵

Poduzetnici moraju imati plan hitnih mjera u slučaju iznenadnog onečišćenja. Taj plan prema Protokolu mora biti usuglašen s nacionalnim planom hitnih mjera.²⁶

Nakon završenog istraživanja od poduzetnika se zahtijeva da uklone postrojenja i sve štetne materijale kako ne bi došlo do onečišćenja okoliša ili ometanja neke druge zakonite uporabe mora.²⁷

Pri poduzimanju radova na morskom dnu poduzetnici moraju koristiti najbolju tehnologiju i poštivati međunarodno priznate standarde glede otpada i štetnih tvari. Opasne i štetne tvari se mogu odlagati prema stupnju opasnosti za okoliš. Tvari koje su navedene u Prilogu I. zabranjeno je odlagati u područje Sredozemnog mora, tvari iz Priloga II. se mogu odložiti uz posebno dopuštenje ovlaštenih tijela, dok je za odlaganje ostalih štetnih tvari potrebno opće dopuštenje.

5. ZAKLJUČAK

Posljednjih desetljeća povećava se opasnost od onečišćenja mora djelatnostima u podmorju s obzirom da se zbog iscrpljivanja kopnenih zaliha nafte i plina sve više pribjegava istraživanju podmorja.

Istraživanje se uglavnom obavlja u područjima koja su pod jurisdikcijom neke od država, međutim s razvojem tehnike i tehnologije za očekivati je da će se istraživanja obavljati na sve većim dubinama i udaljenostima od obale.

Uporaba platformi, instalacija i uređaja za istraživanja nafte i plina predstavlja potencijalnu opasnost za morski okoliš. Istjecanje određene količine nafte prilikom vađenja iste gotovo je neminovnost, međutim prava opasnost za morski okoliš su erupcije iz naftnih bušotina.

U sjevernom dijelu Jadrana obavljaju se istraživanje nafte i plina a uskoro se očekuju takva istraživanja i u južnom Jadranu. S obzirom da se radi o uskom i poluokruženom moru, opasnost od onečišćenja je znatno veća. Zbog lakog širenja ove vrste onečišćenja iz jednog područja mora u drugo radovi koji se izvode na područjima pod jurisdikcijom bilo koje od jadranskih država mogu izravno ugroziti i hrvatski dio Jadrana, stoga je ovakvo onečišćenje potrebno pravno regulirati.

²⁵ Vidi članak 15., stavak 1. i 2. Protokola

²⁶ Republika Hrvatska je 1997. donijela Plan intervencija kod iznenadnog onečišćenja mora, vidi N.N. 8/97.

Hrvatska je uspostavila i dobru suradnju s Regionalnim centrom za žurne intervencije u slučaju onečišćenja mora sa sjedištem na Malti-REMPEC. Centar je zadužen za provedbu i koordiniranje aktivnosti pa je u tom smislu izradio subregionalni plan intervencija kod iznenadnog onečišćenja mora za Hrvatsku, Italiju i Sloveniju čija je izrada inicirana u okviru trilateralne hrvatsko-talijansko-slovenske suradnje na zaštiti Jadrana. Svrha ovog plana je uspostava zajedničke suradnje ukoliko bi došlo do većeg onečišćenja u jednoj od ovih triju država.

²⁷ Vidi članak 20. stavak 1. i 2. Protokola.

Na međunarodnom planu do danas nije donesena konvencija koja bi se isključivo bavila ovom vrstom onečišćenja. Od općih konvencija koje sadrže i odredbe koje se odnose na onečišćenja djelatnostima u podmorju spomenut ćemo Ženevsku konvenciju o otvorenom moru i konvenciju o epikontinentalnom pojasu obje iz 1958. godine kao i Konvenciju o pravu mora iz 1982. godine.

Suzbijanje onečišćenja djelatnostima u podmorju regulirano je uglavnom regionalnim ugovorima za pojedina mora. Za jadranske države važna je Barcelonska konvencija o zaštiti Sredozemnog mora, odnosno Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od onečišćenja djelatnostima u epikontinentalnom pojasu donesenim u Madridu 1994. godine. Prema Protokolu istraživanja mogu započeti tek nakon što ovlaštena nacionalna tijela izdaju suglasnost, nakon što procijene posljedice namjeravanih aktivnosti na morski okoliš.

Protokol obvezuje ugovornice da u svojim nacionalnim zakonima predvide sankcije za nepoštivanje odredbi iz Protokola. Bez obzira na ekonomske efekte koje bi istraživanje moglo imati ako postoji opasnost od većeg onečišćenja, odobrenje za istraživanja se mora uskratiti.

Hrvatska je potpisnica Barcelonske konvencije i njezinih izmjena iz 1995. godine dok je spomenuti Protokol potpisala, ali ga još nije ratificirala.

Iako zaštita morskog okoliša ne može biti uspješna bez međudržavne suradnje, na što se Hrvatska obvezala prihvaćanjem Mediteranskog akcijskog plana, neosporno je da kontrola onečišćenja koja nastaju na prostoru pod nacionalnom jurisdikcijom u prvom redu ovise o internim pravnim normama.

U tom smislu mislimo da bi sve jadranske države trebale u što skorije vrijeme odredbe Protokola implementirati u nacionalno zakonodavstvo i tako pridonijeti održavanju ekološke ravnoteže Jadrana.

PREVENTING THE POLLUTION OF THE ADRIATIC CAUSED BY THE EXPLORATION OF OIL AND GAS IN ITS SUBSOIL

- International Legal Regulations -

Summary

The paper has analysed the provisions of general conventions and regional contracts related to the protection from the sea pollution caused by the activities in the subsoil. Regarding the fact that the paper deals with the problem of possible pollution of the Adriatic by exploration of oil and gas in the subsoil, the provisions of Protocol of the Protection of the Mediterranean from pollution due to exploration and exploitation of continental shelf adopted in Madrid in 1994.

The necessity of ratification of the Protocol and its implementation in national legislation of Croatia and other Adriatic States, taking into consideration the fact that the pollutions occurred in the area under the jurisdiction of any State are easily applied to the areas under the jurisdiction of other States.

Key words: mineral resources, activities in subsoil, Adriatic Sea, environmental protection, regional contracts